

Afstudeervoordracht: 'Kansel op, maskers af!'
Maandag 12 januari, 13.30 uur
TU Kampen

Inleiding

“Gemeente van onze Heer Jezus Christus, broers, zussen, gasten!”

En de preek is begonnen.

En op deze wijze begint een preek nog geregeld.

Persoonlijk begin ik mijn preken liever niet met deze aanhef, omdat de preek begint wanneer de prediker de gemeente al lang ontmoet en – als het goed is – begroet en aangesproken heeft.

Bovendien is deze aanhef als wekelijks terugkerend startschot mijns inziens een te saai en te voorspelbaar begin van de preek.

U kunt uit de aanspraak van vanmiddag dan ook afleiden dat u niet naar een preek luistert.

Ik begin met deze aanspraak, omdat ze een voluit elenctische aanspraak is, of kan zijn.

En over elenctiek gaat het in deze voordracht.

Iets preciezer geformuleerd: **het gaat vanmiddag over de gevolgen van elenctiek voor de prediking.**

Wanneer iemand op de wijze wordt aangesproken waarmee deze voordracht begon, wordt hij of zij 'geëlencteed'.

Dat wil zeggen: er wordt in de eerste plaats **communicatief bij iemand aangesloten.**

Want iedereen weet wat een gemeente is.

Ook is iedereen bekend met het gegeven dat deze wereld uit gezinnen bestaat met broers en zussen.

Er zit geen woord Spaans in deze aanspraak; het is communicatieve aansluiting.

De aanspraak getuigt in de tweede plaats ook van **religieuze distantie.**

Er wordt namelijk verkondigd dat de gemeente, waarin de hoorder zich op dat moment bevindt, een gemeente van *Jezus Christus* is.

Met het noemen van die naam distantieert de prediker zich van wijd verbreid gedachtegoed.

Op twee manieren.

1. De prediker verkondigt dat een mens zijn eigen leven niet kan beheren.

De mens van vandaag kan geen heer over zijn eigen leven zijn, hoe vaak dit ook in onze maatschappij wordt voorgesteld en alleen al in de reclamewereld wordt nagestreefd.

Zijn leven is niet van hemzelf, maar van die ene persoon die zich Gods Zoon noemt: Jezus Christus.

2. De distantie blijkt ook uit het gegeven dat deze Jezus zichzelf aan gemeenschappen wil geven.

Alles wat Jezus Christus wil geven, geeft hij aan een groep mensen.

In een maatschappij waarin de ontwikkeling van het *individu* centraal staat, kan deze aanspraak daarom zeker vervreemdend en afstotend overkomen.

De aanspraak getuigt van religieuze distantie.

In de derde plaats veronderstelt deze aanspraak **de choquerende heilsfeiten** die in het evangelie verteld worden: het leven, het sterven, de opwekking, de hemelvaart en de gezonden Geest van Jezus Christus, de Zoon van God.

Dit zijn de bovennatuurlijke heilsfeiten die daadwerkelijk in deze wereld zijn gezien, gehoord en gevoeld.

En voor de nodige opschudding hebben gezorgd.

Mensen zijn er ooit en worden er nog steeds door gechoqueerd.

Daarom dragen de in deze aanspraak impliciet verkondigde heilsfeiten dan ook bij aan de distantie die de prediker aanneemt.

Lijkt de prediker zich in eerste instantie vooral communicatief bij zijn hoorders aan te sluiten, naarmate de aanspraak dieper overdacht wordt, blijkt dat de prediker bovennatuurlijk, paradoxaal en choquerend nieuws brengt.

En dan hebben we totnogtoe slechts bij de eerste zin van de preek, de aanhef, stilgestaan.

Oftewel: wanneer een prediker zijn preek met deze aanspraak begint, zou er wel eens een indrukwekkende elenctische preek kunnen volgen.

Deze voordracht wil een lans breken voor elenctische prediking.

Dat is prediking die recht doet aan de cultuur waarin de mens van 2009 zich dag in dag uit bevindt.

Daarnaast confronteert en choqueert deze prediking de hoorder met de feiten die Jezus Christus tot stand heeft gebracht.

Het zijn feiten die zó aan de man gebracht worden dat het leven van de man gedemaskeerd wordt.

Ik droom van prediking waarin de maskers afgaan.

Zowel die van de prediker als van de hoorder.

Het is de titel van deze voordracht: 'Kansel op, maskers af!'

En ik meen dat elenctische prediking deze ontmaskering mogelijk maakt.

De vraag die ik vanmiddag dan ook wil beantwoorden, is: **Welke elementen bevat elenctische prediking en hoe kunnen deze worden toegepast?**

We concentreren ons op **drie onderdelen**.

In onderdeel A wordt de kansel als het ware nog niet beklommen.

We bevinden ons in de voorfase – in de studeerkamer, zo u wilt – en richten de aandacht op de **uitgangspunten** van elenctische prediking.

De vraag wordt gesteld van welk hoordersbeeld, van welk predikersbeeld en van welk tekstbeeld de elenctische prediking uitgaat.

Vervolgens kan in onderdeel B op **de hoofdvraag** worden ingegaan: welke elementen bevat een elenctische preek en hoe kunnen deze worden toegepast?

In dit onderdeel volgt een uitwerking van de drie elementen waarmee ik deze voordracht begon.

In de scriptie worden deze elementen *methodische basisprincipes* genoemd.

Hoe kan een prediker communicatief bij zijn hoorder aansluiten?

Hoe kan hij zich religieus distantiëren?

En hoe kunnen de choquerende heilsfeiten in deze distantie een plaats krijgen?

In het laatste onderdeel C zal ik de twee eerdere onderdelen illustreren aan de hand van **Handelingen 17**, het hoofdstuk waarin Paulus een bezoek brengt aan Athene.

De vraag die aan de hand van onderdeel C beantwoordt wordt, luidt: hoe kan een prediker naar aanleiding van Handelingen 17 op elenctische wijze preken?

Onderdeel A: Uitgangspunten van elenctische prediking

In dit onderdeel wordt nagegaan van welk hoordersbeeld, van welk predikersbeeld en van welk tekstbeeld elenctische prediking uitgaat.

A1. Van welk hoordersbeeld gaat elenctische prediking uit?

Om voluit elenctisch te kunnen preken, is het van belang dat de prediker een complex en veelzijdig beeld van zijn hoorders heeft.

Een eenzijdig of simplistisch hoordersbeeld heeft namelijk tot gevolg dat het gros van de gemeente niet aangesproken, laat staan ontmaskerd wordt.

Het hoordersbeeld dat nu getekend wordt, is vrij universeel en op meerdere typen prediking toepasbaar.

En dus ook op de elenctische prediking.

Maar het punt is dat het een *noodzakelijk* hoordersbeeld is, wil men elenctisch kunnen preken.

Elke gemeente kent mijns inziens de volgende vijf categorieën hoorders (en ik geef er steeds een zeer globale beschrijving van; er zijn vele gradaties mogelijk).

1. Positieve christenen met een actieve luisterhouding

Dit is de categorie hoorders die positief in het geestelijk leven staat.

Deze christenen luisteren actief naar de preek vanuit een voorliefde voor kerk en de evangelieverkondiging.

Wanneer aan deze hoorders gevraagd wordt waarom zij de preek boeiend vonden, zullen zij vaak een antwoord geven waaruit blijkt dat zij het evangelie al mooi vonden voordat zij een stap in de kerk gezet hadden.

Deze hoorders laat het vaak koud hoe een preek op hen overkomt en of deze boeiend is, want – zo zullen zij zeggen – zij halen er altijd wel wat uit.

2. Positieve christenen met een passieve luisterhouding.

Het geloofsleven van deze categorie hoorders heeft evenals de mensen in de eerste categorie een positief karakter.

Maar in tegenstelling tot de eerste categorie staan zij ietwat gereserveerder tegenover de kerk en de evangelieverkondiging.

Ze kijken bij voorbaat in het kerkblad om te zien wie er voorgaat.

De reden daarvoor is, dat zij er min of meer zeker van willen zijn dat zij in de kerkdienst aangesproken en geboeid worden.

En dat hangt af – zo zullen zij zeggen – van de voorganger en diens kwaliteiten.

Ze dwalen af wanneer een preek naar hun idee veel langdradige uitleg of veel irrelevantie informatie bevat.

En ze gaan onbevredigd en met lange gezichten de kerk uit als dit helaas weer gebeurd is.

3. Nominale christenen met een actieve luisterhouding

Nominale christenen zijn mensen die in naam christen zijn en in de praktijk van alledag niet of nauwelijks geestelijk leven.

Deze hoorders luisteren echter wel actief en goed naar de preek, vaak vanuit loyaliteit aan de predikant, aan de sociale controle of aan het eigen geweten.

4. Nominale christenen met een passieve luisterhouding

Dat is dezelfde categorie christenen als in categorie 3.

Ze zijn in naam christen en in de week niet.

Qua luisterhouding lijken zij op de christenen in categorie 2: ze luisteren pas naar een preek als zij erin aangesproken worden.

5. Geïnteresseerde niet-christenen

Deze categorie is niet per definitie in elke kerkdienst te vinden, maar mag in het hoordersbeeld van een prediker niet ontbreken.

Omdat deze mensen een bepaalde interesse hebben (anders zouden ze niet in de kerk zijn gekomen of met een kerklid zijn meegegaan), luisteren ze vaak bij voorbaat actiever dan de christenen in de categorie 2 en 4.

Een verschil tussen niet-christenen en christenen is dat de eerstgenoemde groep vaak nóg kritischer naar een preek luistert.

[Tot zover de categorieën]

De vraag die nu gesteld moet worden, is: waarom is het nu – in het kader van elenctische prediking – van belang dat een prediker een veelzijdig beeld van zijn hoorders heeft?

Omdat ik ervan overtuigd ben, **dat ieder mens steeds weer ontmaskerd dient te worden.**

Of hij nu een positief, een nominaal of een niet-christen is.

Of hij nu een actieve of een passieve luisterhouding heeft.

Het klinkt wellicht als een open deur, maar ook *christenen* moeten steeds weer ontmaskerd worden.

Omdat christenen mensen zijn.

En zelfs de beste christen heeft zijn maskers, die hij bewust of onbewust en met de regelmaat van de klok opzet.

In paragraaf 6.3.3 van mijn scriptie stel ik de vraag om welke *elengchos* de prediking draait?

Oftewel: waar gaat het om in elenctische prediking?

Antwoord: **dat Jezus Christus de enige en ware Heer van de wereld en van ieders leven wil en met het oog op een eeuwig leven met hem moet zijn.**

Dat is de boodschap en de waarheid van het evangelie.

En het hoordersbeeld van de elencticus wordt bepaald door de gedachte dat elke hoorder steeds weer van deze waarheid doordrongen moet worden.

Het zal steeds een ontmaskerende waarheid blijken te zijn.

Voor alle categorieën hoorders.

Ik kom op het belang van dit veelzijdige hoordersbeeld terug in onderdeel B, wanneer het om de communicatieve aansluiting gaat.

We stappen nu eerst over naar het tweede uitgangspunt.

A2. Van welk predikersbeeld gaat elenctische prediking uit?

De tweede vraag is welke plaats de prediker zichzelf toebedeelt, wanneer hij op elenctische wijze wil preken.

In de eerste plaats volgt uit het hoordersbeeld van zo-even dat de prediker de eerste **hoorder onder de hoorders** is.

Als eerste van de gemeenteleden leest hij de gekozen tekst of perikoop.

Hij is een van hen.

Hieruit volgt in de tweede plaats dat de prediker de eerste is die ontmaskerd dient te worden.

Hij moet ontdekken hoe God hem in deze specifieke tekst van zijn eigen maskers wil ontdoen.

De invulling van de preekvoorbereiding is dan ook van fundamenteel belang.

Wanneer de prediker namelijk niet zelf is aangeraakt, niet zelf in de crisis is geweest en niet zelf ontmaskerd is, zullen zijn preken vroeg of laat een negatieve uitwerking op de gemeente krijgen.

En dat kan zich op vele manieren uiten.

Maar wanneer de prediker zich door Gods Woord laat ontmaskeren, zullen moralisme, wetticisme, afstandelijke prediking, oeverloze uitleg, prediking in de sfeer van 'hete hoofden en koude harten' en manipulatieve prediking voorkomen worden.

Deze – laten we zeggen – homiletische maskers, die een gemeente zullen beangstigen, ontmoedigen, vervelen en vermoeien, komen voort uit een studeerkamer waar de prediker wel maar God zelf niet aan het woord is geweest.

Kort gezegd: alleen een ontmaskerde prediker zal ontmaskerende preken leveren.

Dit predikersbeeld roept in de derde plaats een homiletische grondhouding op die wordt gekenmerkt door een principiële kritische blik die een prediker op zichzelf werpt.

Dit houdt in dat de prediker geen enkel masker mag opzetten, wanneer hij kritiek op zijn prediking krijgt.

In plaats van de criticus met bagatelliserende dan wel schijnvrome opmerkingen van repliek te dienen, of krampachtig in de verdediging te schieten, is de elencticus zich bewust van zijn identiteit.

Dat wil zeggen: hij ziet steeds weer in dat zijn identiteit in de ware en ene God ligt die zich in Jezus Christus heeft bekendgemaakt.

Een prediker die zich door Gods Woord laat ontmaskeren zal elke criticus serieus, authentiek, zonder angst en dus met een open vizier tegemoet kunnen treden.

Het doel van een dergelijk predikersbeeld is dat een prediker steeds grotere gelijkenis met Jezus Christus zelf zal vertonen.

Zowel in identiteit als in zijn preken.

A3. Van welk tekstbeeld gaat elenctische prediking uit?

Het derde en laatste uitgangspunt van elenctische prediking neemt het tekstbeeld onder de loep.

De vraag die hierin centraal staat: wanneer is er sprake van een elenctische tekst of perikoop?

Ik ben van mening dat elke tekst – mits deze van enig homiletisch kaliber is – de hoorder wil ontmaskeren.

Elke te bepreken tekst ontmaskert, maar niet elke tekst is elenctisch.

Het antwoord op de vraag wat een tekst elenctisch maakt (en als gevolg daarvan om een elenctische preek vraagt), is dan ook dat uit de tekst of context moet blijken dat God zich presenteert als de enige en ware God.

Ten opzichte van andere goden, godsdiensten of andere religieuze denkwijzen, maakt God zich bekend als de unieke God.

Aan de hand van **twee voorbeelden** (Marta en Simson) wil ik laten zien wat het verschil is tussen ontmaskering en elenctiek.

In de scriptie wordt stilgestaan bij de geschiedenis van Marta, Maria en Jezus (Lucas 10). Jezus bekritiseert Marta, omdat zij zich in tegenstelling tot haar zus Maria veel te druk en te bezorgd om de catering maakt, wanneer Jezus op bezoek is.

Jezus ontmaskert Marta hierop met zijn uitspraken, maar hij doet dit niet op elenctische wijze.

Jezus presenteert zich hier niet als de unieke God.

Bovendien wil hij allesbehalve suggereren dat Marta een onechte God zou dienen.

Marta moet hem 'slechts' beter leren kennen – net als Maria het beste deel kiezen.

Het tweede voorbeeld gaat over Simson.

In Rechters 16 is te lezen hoe hij door de Filistijnen gevangen is genomen en in hun tempel tijdens een groots offerfeest wordt bespot.

Maar met behulp van de kracht van Gods Geest weet hij de zuilen waarop de tempel rust omver te duwen.

Zo maakt Simson zijn eigen dood tot de dood van de Filistijnen.

Laatst hoorde ik over deze tekst een preek die er kortgezegd op neerkwam dat God altijd bij zijn gelovige kind zal zijn, zoals hij – door de grootste moeiten heen – ook bij Simson bleef.

Hoewel dit niet onwaar is, doet een preek naar mijn mening meer recht aan Rechters 16 wanneer hij – zeg maar – niet pastoraal of vaderlijk, maar elenctisch van karakter is.

Deze ontluisterende gebeurtenis speelt zich namelijk niet zonder reden af in de tempel van de Filistijnen.

Daar schreeuwen de heidense feestgangers het uit: “Geloofd zij onze god, want hij levert aan ons uit, onze vijand [...]!”

De oplettende lezer heeft het door: in deze geschiedenis is het de god van de Filistijnen tegen de God van Simson.

Dat de tempel instort (en de god van de Filistijnen dus ook) laat wel zien wie deze wedstrijd gewonnen heeft – al is het wedstrijdverloop ongelooflijk cru.

In het voorbeeld van Marta wordt duidelijk dat Jezus haar ontmaskert.

Er kan dan ook op ontmaskerende wijze over gepreekt worden.

Dit zal echter geen elenctische preek zijn, omdat in deze geschiedenis niet een strijd tussen de echte, levende God en onware, dode goden plaatsvindt.

In het voorbeeld van Simson komt aan het licht dat de Filistijnen (en het wellicht vertwijfelde en ongelovige Israël) ontmaskerd worden.

Maar hier is sprake van een specifieke vorm van ontmaskering: elenctiek.

De God van Simson laat zien dat hij de god van de Filistijnen de baas is.

De vraag was: van welk tekstbeeld gaat elenctische prediking uit?

Het antwoord hierop luidt als volgt: er kan op elenctische wijze gepreekt worden, wanneer in de tekst of context zowel de hoorder als de prediker verkondigd wordt dat zijn God de enige en ware God is.

Deze God ontdoet alle andere godsdiensten en alle religieuze denkwijzen van hun maskers.

En daarbij zij opgemerkt dat deze religieuze denkwijzen ook onder christenen aan te wijzen zijn.

Onderdeel B: Welke elementen bevat elenctische prediking en hoe kunnen deze worden toegepast?

In dit tweede onderdeel wordt uiteengezet welke elementen een elenctische preek mijns inziens hoort te bevatten.

Ook wil ik laten zien op welke wijze deze elementen in de preek een plaats kunnen krijgen. Het gaat net als in de missiologische scriptie om het 'wat' en het 'hoe' van de elenctische prediking.

Ook in de homiletiek gaan inhoud en methode hand in hand.

De homiletische inhoud – hoe goed doordacht ook – gaat voor veel mensen verloren wanneer de homiletische methode niet goed uitgedacht is en toegepast wordt.

Het tegenovergestelde is ook waar: een homiletische methode kan nog zo goed doordacht en toegepast worden, als er inhoudelijk weinig gezegd wordt, is de preek zinloos.

We staan uitgebreider stil bij de drie elementen waarmee deze voordracht begon: communicatieve aansluiting, religieuze distantie en feitelijke choquering (d.w.z.: choquering met de heilsfeiten).

In dit tweede onderdeel zal duidelijk worden dat het eerste onderdeel – dat over de uitgangspunten van de elenctische prediking handelde - wordt verondersteld.

Regelmatig zal dan ook op aspecten uit het eerste onderdeel worden teruggegrepen.

B1. Communicatieve aansluiting

Timothy Keller, de inmiddels bekende theoloog en kerkplanter uit New York, doet in een interview in het tijdschrift *Wapenveld* (jaargang 58, nummer 6) uit de doeken op welke wijze hij een groot deel van zijn preken invult.

Een van de begrippen die hij met het oog op zijn homiletische methode gebruik is '**contextualisering**'.

Hij zegt: "Contextualisering is die dingen uit het christelijk geloof kiezen die goed aansluiten bij je cultuur en dat brengen op een manier die mensen raakt."

In deze uitspraak legt Keller grote nadruk op het homiletische belang de cultuur te kennen.

Keller vervolgt: “Je moet de cultuur binnengaan, want als je mensen alleen confronteert zonder dat je hun cultuur kent, zullen ze niet luisteren.

Als je te weinig contextualiseert, maak je een afgod van je eigen cultuur en wek je de suggestie dat het evangelie samenvalt met jouw cultuur.”

Met deze uitspraken slaat Keller de spijker op de kop en legt hij mijns inziens eenvoudig bloot waarin het in onze prediking zo snel kan misgaan.

Vele preken ademen mijns inziens onze kerkelijke cultuur, maar in hoeverre ademen onze preken de Nederlandse cultuur?

De contextualisering waarover Keller het heeft, impliceert en gaat uit van communicatieve aansluiting.

Zonder aansluiting aan de leefwereld van de hoorders, zal het evangelie in de lucht blijven hangen en niet landen in de hoofden en harten van mensen.

Toegepast op elenctische prediking betekent deze uitspraak van Keller in de eerste plaats dat preken over de unieke, levende en ware God alleen dan kan slagen wanneer de prediker zich bij de leefwereld van de hoorders weet aan te sluiten.

Het zal een zinloze onderneming blijken te zijn om over de uniciteit van God te spreken, wanneer de alternatieve goden in deze wereld onbesproken worden gelaten.

Nu zullen de meeste predikers deze goden niet onbesproken laten.

Maar een terloopse of eenzijdig negatieve bespreking van de wereldse afgoden, is een valkuil waarin eenvoudig kan worden getrapt.

Preken voor eigen parochie is aantrekkelijk, maar legt tegelijk een angst voor en een gebrek aan aansluiting bloot.

En zal ongetwijfeld miscommunicatieve aansluiting opleveren.

Het is mijns inziens de kunst om in de aansluiting het positieve positief te noemen, en het negatieve negatief, ook en juist als het om “wereldse” zaken gaat.

Kellers uitspraak heeft dus tot gevolg dat elenctische prediking de wereld binnen de kerkmuren zal overstijgen.

God is de God van de wereld, en de afgoden net zo.

In dat wereldwijde licht moet Keller ook begrepen worden.

Zijn uitspraken staan in het kader van prediking richting zowel christenen als niet-christenen, tegelijkertijd.

Teruggrijpend op het eerder getekende **hoordersbeeld** en de vijf categorieën, daagt elenctische prediking de prediker uit.

Hij wordt uitgedaagd de unieke God op zo'n manier te verkondigen dat elke categorie hoorders zich weet aangesproken.

Wanneer een preek over Rechters 16 voor een groot gedeelte blijft steken in (en mijns inziens al begint met) een uitleg over de tijd en de plaats waarin deze geschiedenis zich afspeelde, moet de prediker op z'n minst bedenken dat alleen de positieve en nominale christenen *met een actieve luisterhouding* de woorden gewillig aanhoren.

De rest loopt het risico af te haken of af te dwalen.

Aan de andere kant maakt een predikant misbruik van de hoorders met een actieve luisterhouding, wanneer hij de cultuur teveel omarmt en het evangelie daaraan uitlevert.

Deze homiletische truc zal hem veel actieve hoorders opleveren, maar het zal ten koste gaan van de kracht van het evangelie, in dit geval: Gods kracht in Rechters 16.

Communicatieve aansluiting zal mislukken wanneer de tekst van de cultuur wordt losgetrokken, en vice versa.

Hieruit volgt ten slotte dat communicatieve aansluiting dan pas kan plaatsvinden wanneer de prediker de vrijmoedigheid heeft de tekst **'los te laten'**.

Hiermee bedoel ik dat een Nederlandse prediker het lef heeft het evangelie van Jezus Christus op vernieuwende wijze aan kerkgangers en Nederlanders van de 21ste eeuw te verkondigen.

Hij doet dit dan op zo'n manier dat hij de preektekst niet zozeer uitlegt als wel laat ademen. De prediker laat de tekst in zijn tijd staan (dat is "loslaten"), gaat midden in zijn eigen tijd en cultuur staan, waarna hij de centrale gedachte of gedachtes van de tekst met zijn eigen cultuur laat confronteren.

Het loslaten van de tekst – *buiten* de tekst en context stappen – vereist veel lef, omdat in de exegetische onderlegde predikers zich vaak veilig *in* de tekst voelen.

Deze stap zal mijns inziens zeer verrijkende gevolgen hebben, alleen al voor de prediker.

Preken waarin de tekst wordt “losgelaten”, zullen van een prediker niet alleen een leraar maar ook een profeet maken.

Hij zal in zijn eigen preken een Paulus durven te zijn.

In onderdeel C wil ik hiervan een voorbeeld geven.

B2. Religieuze distantie

Een tweede element van elenctische prediking is religieuze distantie.

Deze distantie vormt het **scharnierpunt** in de elenctische preek.

Het is het punt waarop de prediker zich namens God en met het evangelie van Jezus Christus **distantieert** van de hoorder.

Na communicatief bij de hoorder hebben aangesloten, creëert de prediker afstand tussen God en de hoorders van het evangelie.

Hij laat het Woord van God bewust tegenover de hoorder staan.

Deze distantie is een specifieke distantie.

Het is namelijk **religieuze distantie**.

Daarmee wordt bedoeld dat de prediker de begrippen uit de cultuur met behulp van de begrippen uit de christelijke religie aanvult.

Het begrippenapparaat van de hoorder wordt aangevuld met het begrippenapparaat van de Bijbel.

Deze belangrijke stap zal de hoorders kunnen laten schrikken, omdat bepaalde Bijbelse of kerkelijke begrippen niet of niet goed bekend zijn.

Maar als de communicatieve aansluiting goed verlopen is, zullen de hoorders de stap naar het wellicht nieuwe begrip kunnen volgen.

Ze zijn goed voorgesorteerd, waardoor het risico op afdwalen in ieder geval zeer beperkt blijft.

Het toepassen van religieuze distantie maakt ruimte voor het benoemen van de *elengchos*: hét kritische punt waar mensen en God uit elkaar gaan.

In zowel de theorie als in de praktijk kunnen de hoorders tijdens de religieuze distantie echter al besluiten niet meer verder te luisteren.

Niet omdat zij niet geboeid zouden zijn, maar omdat zij het Bijbelse dan wel kerkelijke begrippenapparaat niet willen accepteren.

De prediker treft dan echter geen blaam.

Wanneer de hoorders na goede aansluiting en een logische religieuze distantie de verkondiging laten voor wat het is, geven zij daarmee te kennen de cultuur – of ‘de wereld’ – te willen blijven omarmen.

Het benoemen van de *elengchos* gebeurt tijdens het laatste element van de elenctische preek: de feitelijke choquering.

C. Feitelijke choquering

Dit laatste element is een nog verdere distantiëring van de prediker ten opzichte van de hoorder.

Dit element zal de hoorder meer pijn doen (of meer blijdschap geven!) dan religieuze distantie doet.

Wanneer de prediker zich religieus van zijn hoorders distantieert, is het goed mogelijk dat de hoorder deze afstand accepteert.

Ook het nieuw ingebrachte begrip zou hij gerust kunnen aannemen.

Maar hij zal niet veranderen.

Echter, na het toepassen van de feitelijke choquering wordt het object, de hoorder, genoodzaakt stelling te nemen.

Dat is eigen aan het subject van de choquering: de heilsfeiten die Jezus Christus in deze wereld tot stand heeft gebracht.

Deze feiten zijn stuk voor stuk zo onbegrijpelijk en bovennatuurlijk dat elk mens – na het horen ervan – tot een keuze gedrongen wordt.

Omdat deze feiten door de prediker voor waar gebeurd worden gehouden, verplicht hij de hoorder nog directer dan in de religieuze distantie met zijn boodschap mee te gaan.

Of zijn boodschap af te wijzen.

De heilsfeiten choqueren en dringen de hoorder aan tot een keuze.

Ter afronding van dit element en onderdeel B, moet nog één vraag gesteld worden.

Hoe kunnen deze heilsfeiten in de preek ingebracht worden?

In Kampen hoorde ik voor het eerst in mijn leven kritiek op het zogenaamde derde punt van de preek.

Medestudenten vielen over de wijze waarop het verlossend en verzoenend werk van Jezus Christus aan het kruis van Golgota in de preek ingebracht werd.

Het werd ervaren als 'het konijn uit de hoge hoed'.

Welke tekst er ook maar in de OT-ische prediking behandeld werd, het eindigde altijd op Golgota.

De kritiek was terecht.

Deze Golgotaanse prediking kan gezien worden als een eenzijdige toepassing van de heilsfeiten op het Oude Testament.

Maar ook aan het heilsfeit *an sich* wordt op deze wijze onrecht gedaan.

Christus' sterven op Golgota wordt gemarginaliseerd tot 'het werk van de verzoening', terwijl het vele andere aspecten van het geestelijk leven blootlegt.

Mijns inziens wordt de prediker tijdens de overdenking van het derde element van de elenctische preek uitgedaagd de tekst en context serieus te **ontleden**.

Hij dient zich af te vragen welke thema's in deze specifieke tekst worden behandeld?

Vervolgens moet hij de centrale thema's van die tekst *zo nauw mogelijk* koppelen aan de feiten die aan de persoon van Jezus Christus zijn toegeschreven.

Wanneer iemand preekt over **Rechters 16**, komen mijns inziens twee choquerende heilsfeiten in beeld.

Simson versloeg de god van de Filistijnen, en dat koste hem zijn dood.

Jezus Christus versloeg een grotere macht: de heerser over de dood, de duivel - en dat koste hem zijn dood: Golgota.

Simson stierf en werd begraven.

Jezus stierf, werd begraven én na drie dagen opgewekt: Pasen.

Rechters 16 roept Goede Vrijdag en Pasen op, waarmee Jezus Christus laat zien dat hij de enige mens op deze wereld is geweest die alle machten de baas was.

Jezus maakt zich bekend als de volmaakte Simson.

Dit nieuws moet hoorders wakker schudden of verblijden.

Het schudt wakker, omdat Jezus ongelooflijke dingen heeft gedaan.

Het verblijdt, omdat het troost en redding biedt aan mensen die gebukt kunnen gaan onder de machten van deze wereld.

Het dringt er in ieder geval op aan dat alle maskers afgaan.

C. Voorbeeld (Handelingen 17, 22-31)

Zie PowerPoint.

Slot:

Ik ben overtuigd van de homiletische kracht van de elenctiek.

Ik kijk er naar uit om op deze wijze te preken.

En ik wil u daarom vragen mij te vergeven als deze voordracht bij nader inzien iets te veel weg had van een preek... 😊

Ik dank u voor uw aandacht.